

ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ Γ' ΤΑΞΗΣ ΗΜΕΡΗΣΙΩΝ ΛΥΚΕΙΩΝ
ΑΡΧΑΙΑ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΥ ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
(10/06/2019)

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

A. ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

A1. α.

1. Λάθος
2. Σωστό
3. Σωστό
4. Λάθος
5. Σωστό

β. 1. ἄτε δὴ οὖν οὐ πάνυ τι σοφὸς ὢν ὁ Ἐπιμηθεὺς ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα·

2. ἔρχεται Προμηθεὺς ἐπισκεψόμενος τὴν νομὴν,

3. ἀπορία οὖν σχόμενος ὁ Προμηθεὺς ἦντινα σωτηρίαν τῷ ἀνθρώπῳ εὔροι,

4. τῷ δὲ Προμηθεὶ εἰς μὲν τὴν ἀκρόπολιν τὴν τοῦ Διὸς οἴκησιν οὐκέτι ἐνεχώρει εἰσελθεῖν

5. καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίνεταί,

B1. Ο Ἐπιμηθεὺς -(ἐπί+μήδος=σκέψη) ἀπερίσκεπτος, ἐκεῖνος που σκέφτεται ἀφοῦ ἐνεργήσῃ μοίρασε τὶς ιδιότητες που ἔχει στὴ διαθέσῃ του με ἀπερίσκεπτα διότι πρῶτα ἐνέργησε καὶ στὴ συνέχεια προσέγγισε λογικὰ τὸ θέμα αὐτό. Ἐτσι ἀφήσε τὸν ἀνθρώπο ἀπροστάτευτο (ἀκόσμητον). Ἡ ἀπρονοησία του δηλώνεται ἀπὸ τὴν αιτιολογικὴ μετοχὴ ὢν ἡ ὁποία συνοδεύεται ἀπὸ τὸ μόριο Ἄτε (ἀντικειμενικὴ αιτιολογία) με τὴν ὁποία ὁ Πρωταγόρας ἐπισημαίνει τὸν ἀπερίσκεπτο χαρακτήρα τοῦ Ἐπιμηθέα (σπατάλησε ἀλόγιστα τὶς φυσικὲς δυνάμεις στὰ ζῶα καὶ δὲν προνόησε γιὰ τὸ ἀνθρώπινο γένος). Ἐπίσης ὁ Πρωταγόρας χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ σχῆμα μείωσης καὶ λιτότητας οὐ πάνυ τι σοφὸς (ἀντὶ τοῦ πάνυ ἄσοφος) γιὰ νὰ δείξει τὸ συγκεκριμένο χαρακτηριστικὸ τῆς συμπεριφορᾶς τοῦ Ἐπιμηθέα, δηλ. τὴν ἀπερίσκεπτα – ἀπρονοησία. Παράλληλα εἶναι ἐκδηλὴ στὸ σημεῖο αὐτό ἡ εἰρωνεία τοῦ σοφιστῆ γιὰ τὸν ἀπερίσκεπτο τιτάνα. Ἡ φράση ἐπίσης ἔλαθεν αὐτὸν καταναλώσας τὰς δυνάμεις εἰς τὰ ἄλογα ἀναφέρεται στὶς δυνάμεις που μοίρασε ἐκ μέρους τῶν θεῶν στὰ φυσικὰ ὄντα. Ἡ συνειδητοποίηση τῆς ἀλόγῃ σπατάλης τῶν φυσικῶν ιδιοτήτων ἐκ μέρους τοῦ Ἐπιμηθέα ἐξυπηρετεῖ τὴν οικονομία τοῦ μύθου, προκειμένου νὰ ἐμφανιστεῖ ὁ Προμηθεὺς. Ἡ ἀστόχαστη πράξη τοῦ Ἐπιμηθέα ἀφήσε τὸ ἀνθρώπινο γένος χωρὶς ἐφόδια. Πρόκειται γιὰ ἀντίληψη που κυριαχοῦσε ἀπὸ παλιά στὴ σκέψη τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (αισωπικὸς μῦθος, κυνικὸς φιλόσοφος Βίας), τὴν ὁποία ὠστόσο δὲν ἐπικροτοῦσε ὁ Ἀριστοτέλης (Περὶ τὰ ζῶα ἱστορία, Περὶ ζῶων μορίων). Ἡ φράση καὶ ἡπόρει ὅτι χρῆσαιτο καὶ ἡ μτχ “Ἀποροῦντι” ἀποκαλύπτει τὴν τραγικότητα τῆς θέσης στὴν ὁποία βρέθηκε τελικὰ ὁ Ἐπιμηθεὺς, ἀφοῦ ἀφήσε τὸν ἀνθρώπο “γυμνὸν τε καὶ ἀνυπόδητον καὶ ἄστρωτον καὶ ἄοπλον” σὲ ἀντίθεση πρὸς τὰ ζῶα που εἶχαν προικιστεῖ με τὶς ἀναγκαῖες γιὰ τὴν ἐπιβίωσῃ τους ιδιότητες.

B2.

Ἡ φράση «έντεχνος σοφία» δηλώνει τὴ σοφία που ἐμπεριέχει καὶ σχετίζεται με τὴν τέχνη . Εἶναι οἱ τεχνικὲς γνώσεις που ἐξυπηρετοῦν τὸν ἀνθρώπινο βίον καὶ συμβάλλουν καθοριστικὰ στὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ πρακτικὴ σοφία ὑποκαθιστᾶ καὶ ἀναπληρώνει τὴν ἔλλειψη ὀργάνων προσαρμογῆς (τρίχωμα, δέρματα, ὀπλές κτλ.) καὶ καθιστᾶ τὸν ἀνθρώπο ἰκανὸ νὰ «εὐπορεῖ» σὲ κάθε περιβάλλον ἀναπληρώνοντας τὴ φυσικὴ του ἔλλειψη με τὸν πολιτισμὸ. Εἶναι οἱ δεξιότητες καὶ ἡ ἐμπειρία σὲ μιὰ τέχνη (ἀρχιτεκτονικὴ, μεταλλουργία, ἰατρικὴ κ.ά) καὶ δὲν ἔχει νὰ κάνει με θεωρητικὲς γνώσεις ὅπως ἡ φιλοσοφία. Ἡ έντεχνος σοφία ἀναφέρεται σὲ τεχνικὲς δραστηριότητες καὶ βιομηχανικὲς γνώσεις που καλύπτουν ὄχι μόνο τὶς βιολογικὲς ἀνάγκες τοῦ

ανθρώπου αλλά και τις καλλιτεχνικές του ανησυχίες. Η «έμπυρος τέχνη» (σύν πυρί) αφορά στην πρακτική εφαρμογή αυτών των γνώσεων και την ευεργετική επίδραση της φωτιάς που κατέχει ο Ήφαιστος, ως βάση για την οικοδόμηση υλικού πολιτισμού. Ο Ήφαιστος σχετιζόταν με τη μεταλλουργική δραστηριότητα, ενώ η Αθηνά ήταν η δημιουργός των ειρηνικών τεχνών και, υπ' αυτήν την έννοια, αντιπροσωπεύει την ευεργετική επιρροή της σοφίας για τη δημιουργία του πνευματικού πολιτισμού. Η αδιάσπαστη ενότητα τεχνολογικής και πνευματικής δραστηριότητας εκφράζεται από την αρμονική συνύπαρξη των δύο θεών, Ηφαίστου και Αθηνάς στο κοινό τους εργαστήριο (*εἰς δὲ τὸ τῆς Ἀθηνᾶς καὶ Ἡφαίστου οἶκημα τὸ κοινόν, ἐν ᾧ ἐφιλοτεχνεῖτην, λαθῶν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς δίδωσιν ἀνθρώπῳ*,). Ο Προμηθέας εισέρχεται στο κοινό εργαστήριο τους και κλέβει την έντεχνο σοφία και την έμπυρο τέχνη (κλέπτει Ἡφαίστου καὶ Ἀθηνᾶς τὴν ἔντεχνον σοφίαν σὺν πυρί - λαθῶν εἰσέρχεται, καὶ κλέψας τὴν τε ἔμπυρον τέχνην τὴν τοῦ Ἡφαίστου καὶ τὴν ἄλλην τὴν τῆς Ἀθηνᾶς) προκειμένου να τη δωρίσει στον άνθρωπο. Η διττή αναφορά στην κλοπή δίνει έμφαση στον τρόπο με τον οποίο έφερε εις πέρας την αποστολή διαφεύγοντας την προσοχή των θεών. Η προσφορά του Προμηθέα εξασφάλισε στους ανθρώπους την *μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν*, δηλαδή τις χρήσιμες γνώσεις που τους επέτρεψαν να δημιουργήσουν μια ανώτερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης. Με τη χρήση της φωτιάς, που επέτρεψε την κατεργασία του μετάλλου και τις κατασκευαστικές δεξιότητες σε συνδυασμό με την ανάπτυξη νοημοσύνης ως προϋπόθεσης αξιοποίησης της φωτιάς, ο άνθρωπος έθεσε τις βάσεις τις περαιτέρω πορείας του (*καὶ ἐκ τούτου εὐπορία μὲν ἀνθρώπῳ τοῦ βίου γίνεταί*,).

Ωστόσο, δεν υπήρχε στον άνθρωπο μια αναγκαία προϋπόθεση για να δημιουργήσει όρους πολιτικής και κοινωνικής ζωής, η πολιτική τέχνη. Πρόκειται για γνώσεις σε πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο που θα τον οδηγούσαν στη διαμόρφωση μιας άριστης ζωής. Του έλειπε, δηλαδή, το πνευματικό και κοινωνικό υπόβαθρο που θα του επέτρεπε να οργανώσει όσο το δυνατό αρτιότερα την κοινωνική του ζωή κατακτώντας έναν ανώτερο πνευματικά πολιτισμό, διότι δε διέθετε ακόμη το στοιχείο που θα λειτουργούσε συνεκτικά, ως δεσμός φιλίας. Ο Πρωταγόρας, βέβαια, δεν παρουσιάζει με σαφήνεια το περιεχόμενο που δίνει στην πολιτική τέχνη. Σίγουρα, πάντως, την προσωποποιεί και την παρουσιάζει ως συγκάτοικο του Δία στον Ολυμπο θέλοντας να τονίσει τη σημασία της. Η παρουσία της πλησίον του πατέρα των θεών είναι ενδεικτική της αξίας της. Η δυσκολία πρόσβασης του Προμηθέα στη Ακρόπολη του Δία σχετιζόταν με την έλλειψη διαθέσιμου χρόνου (*ἤδη δὲ καὶ ἡ εἰμαρμένη ἡμέρα παρήν*). Τη δυσκολία επιτείνει και η απροσπέλαστη φρουρά του, το Κράτος και η Βία. Το Κράτος συμβόλιζε τη σωματική δύναμη ενώ η Βία την με κάθε τρόπο επιβολή της βούλησης του Δία. Αυτά τα δύο όργανα εξουσίας εμποδίζουν τον Προμηθέα να κλεψει την πολιτική τέχνη και να τη δωρίσει στους ανθρώπους. Η αξία, επομένως, της πολιτικής τέχνης, της βάσης για μια μορφή κοινωνικής οργάνωσης όπου θα συμπορεύονται η οργανωμένη πολιτικά κοινωνία με τον πνευματικό πολιτισμό, δηλώνεται σαφώς από τη δυσκολία προσεγγίσής της αλλά και από τη θέση της πλησίον του Δία.

- B3. α. Σωστό
β. Σωστό
γ. Λάθος
δ. Σωστό
ε. Λάθος

- B4. είμαρμένη – μερίδιο
έξιέναι – εισιτήριο
ἔσχε – σχήμα
κλέπτει – κλεψύδρα
λαθῶν – λήθη

ΠΑΡΑΛΛΗΛΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

B5. Ο τρόπος παρουσίασης του χαρακτήρα του Προμηθέα παρουσιάζει ομοιότητες και διαφορές στα δύο αποσπάσματα. Ο Προμηθέας υπήρξε «σωτήρας» για το ανθρώπινο γένος καθώς ως από μηχανής θεός, βρίσκει τη λύση που θα μπορούσε να δώσει στον άνθρωπο την ελπίδα που του στέρησε η αστόχαστη επιλογή του αδερφού του. Η προσφορά του Προμηθέα (*έντεχνος σοφία σύν πυρί*), κατά τον *Πρωταγόρα*, εξασφάλισε στους ανθρώπους την *μὲν οὖν περὶ τὸν βίον σοφίαν*, δηλαδή τις χρήσιμες γνώσεις που τους επέτρεψαν να προφυλαχθούν από τη φύση και να θέσουν τα θεμέλια του πνευματικού και υλικοτεχνικού πολιτισμού τους, να δημιουργήσουν μια ανώτερη μορφή κοινωνικής συμβίωσης. Ακόμη και η ίδια η πρόθεσή του να προβεί στην κλοπή της πολιτικής αρετής φανερώνει την αποφασιστικότητά του, το άκαμπτο φρόνημά του αλλά και την αγάπη του για το ανθρώπινο γένος. Η πολιτική τέχνη αποτελεί δώρο του Δία στους ανθρώπους, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι ανεπάρκειες που προέκυψαν. Η δημιουργία υψηλού πολιτισμού επήλθε μετά την παρέμβαση του Δία. Ωστόσο, στον *Προμηθέα δεσμώτη* ο Προμηθέας εμφανίζεται αλαζονικός και υπερόπτης αναφορικά προς τις προσφορές του στους ανθρώπους. Αναφέρει, συγκεκριμένα ότι σκαρφίστηκε τέχνες και τεχνάσματα σχετικά με την ανθρώπινη υγεία, ταξινόμησε τα είδη της μαντικής και την ερμηνεία των ονείρων και των αινιγμάτων καί ότι τους έδειξε ό,τι πολύτιμο έχει η γη μέσα της, δηλαδή τα πολύτιμα μέταλλα. Κλείνει με τον υπερβολικό ισχυρισμό ότι όλες οι τέχνες των ανθρώπων είναι δωρεές δικές του. Παραβλέπει, βέβαια, την πολιτική τέχνη και τη σημασία της για τους ανθρώπους, η οποία αποτελεί «δώρο» του Δία και όχι δικό του. Παρόλα αυτά και στα δύο αποσπάσματα αναδεικνύεται η φιλανθρωπία του.

Γ. ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Γ1. Εγώ μπορεί να είμαι απλός άνθρωπος, ξέρω όμως ότι καταρχάς καλύτερα να μάθει κανείς το σωστό με βάση την ίδια τη φύση του, και κατά δεύτερο λόγο να διδαχθεί από όσους γνωρίζουν αληθινά κάτι σωστό και όχι από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Ίσως τα λόγια μου δεν μοιάζουν με των σοφιστών· δεν είναι αυτός ο σκοπός μου·

Γ2. Ο Ξενοφών επικρίνει τους σοφιστές για την επίδρασή τους στους νέους. Συγκεκριμένα υποστηρίζει ότι οι σοφιστές ισχυρίζονται ότι οδηγούν τους νέους στην αρετή αλλά κάνουν το αντίθετο (*ἄγουσι δ' ἐπιτούναντίον*). Ως απόδειξη αναφέρει ότι δεν έχουν δει κάποιον τον οποίο να έκαναν ενάρετο οι σύγχρονοί τους σοφιστές, ούτε προσφέρουν συγγράμματα τα οποία κατ' ανάγκη δημιουργούν ενάρετους ανθρώπους, αλλά έχουν γράψει πολλά για ανούσια θέματα, τα οποία προκαλούν στους νέους απολαύσεις χωρίς περιεχόμενο και καμιά αρετή δεν εμπεριέχουν (*ἀλλὰ περὶ μὲν τῶν ματαίων πολλὰ αὐτοῖς γέγραπται, ἀφ' ὧν τοῖς νέοις αἱ μὲν ἡδοναὶ κεναί, ἀρετὴ δ' οὐκ ἔνι*). Τους κατηγορεί, επίσης, για το γεγονός ότι το ύφος τους είναι εξεζητημένο και ότι δεν διαθέτουν κανένα απολύτως αξιόσυστατο απόφθεγμα, το οποίο θα εκπαίδευε τους νεότερους στην αρετή. Τέλος επισημαίνει ότι είναι προτιμότερο να διδαχθεί κανείς από όσους γνωρίζουν αληθινά κάτι σωστό και όχι από όσους κατέχουν την τέχνη της εξαπάτησης. Άρα, αμφισβητεί το ηθικοπλαστικό περιεχόμενο της διδασκαλίας των σοφιστών και τον σκοπό που υποστηρίζουν ότι υπηρετούν.

Γ3. α. ἄνδρα: ἄνδρας

ὄντινα: οὐστίνας

γράμματα: γράμμα

β. ἐωράκαμεν: ἴδωμεν

ἐποίησαν: ποιήσωσι

παρέχονται: παράσχωσι

Γ4. α. υπόθεση: εἰ ἔχοιεν (εἰ + ευκτική)

απόδοση: οὐκ ἂν παιδεύσειε (δυνητική ευκτική)

εἶδος: απλή σκέψη του λέγοντος

Μεταροπή σε προσδοκώμενο: εἴαν ἔχωσι – οὐ παιδεύσει/ οὐκ ἂν παιδεύσειε

β. Η σύνταξη στην πρόταση «πολλά αὐτοῖς γέγραπται» είναι παθητική (παρατηρείται, επίσης, αττική σύνταξη)

Μετατροπή σε ενεργητική, ώστε να τονίζεται το πρόσωπο που ενεργεί: «πολλά αὐτοὶ γεγράφασιν»

